

1. Carpvov / i. iac. / Specimen quintum
de Applicatione Methodi Scienti-
ficæ ad Theologiam revelatam,
Ienæ.
2. Carpvov / i. joh. Bened. / Diss. de
iure decidendi Controversias theolo-
gicas, Lipsiæ, 1695.
3. Deutschmann / i. Abrah. Henr. /
Diss. de Immortalitate et Immuta-
bilitate Divinæ Essentiæ, Witten-
bergæ, 1692.
4. Gerner / i. Salam. / Diss. II. de Eccle-
siâ triumphante in Cœlis,
Wittenbergæ, 1595

19
JOH. BARTHOLDI NIEMEIERI

SS. THEOL. D. EJUSDEMQUE PROFESSORIS
PUBLICI ET ORDINARIJ,

PROGRAMMA

DE

CHRISTIANÆ RELIGI-
ONIS PARTIBUS

XXVII. DISPUTATIONIBUS

EX

THEOLOGIA FIDEI

QUARTUM INSTITUENDIS

PRÆMISSUM.

HELMSTADT

Typis GEORG-WOLFGANGI HAMMI, Acad. Typogr.
Anno dno 1805.

147

IOH. BARTHOLDI NIEMBIERI

SS. THEOL. D. EIUDEMQUE PROFESSORIS
PUBLICI ET ORDINARI

PROGRAMMA

DE

CHRISTIANÆ RELIGI-

ONIS PARTIBUS

XXVII. DISPUTATIONIBUS

EX

THEOLOGIA FIDEI

QUARTAM INSTAURANDIS

PRAEMISSUM.

Halle

Typis Georg-Wolfgangi Hammel, Acad. Typogr.
Anno clccxcv.

Εὐὸν ἴψ' Θεῶ.

SUMMÆ ET SANCTISSIMÆ DISCIPLINARUM
THEOLOGIÆ

IN

ILLUSTRI ACADEMIA JULIA
STUDIOSIS

S. P. D.

JOH. BARTHOLDVS NIEMEIERVS. D.

Quemadmodum Deus O. M. primos homines non solum ad temporalem hanc vitam, ut sic satis beatam ac felicem, condidit, verum etiam quam maximè ad supernaturalem finem, æternam videlicet in cœlis possidendam beatitudinem, eos destinavit, ita etiam *ut cum in felicitatis, quam hæc vita pollicebatur, statu permanerent, tum ex eo ad alteram, eamque æternam perfectèq. beatam vitam aliquando, tempore videlicet, quò Deo visum esset, nullà interveniente morte, transferrentur,* certum aliquod pro divina sua bonitate ordinavit iisque proposuit medium; quod *medium, sive conditio ad sublimem hunc finem obtinendum hominibus divinius proposita, & ab eo necessariò acceptanda, erat perfectæ legis divine cum cordi inscriptæ, tam peculiariter revelatæ observatio, sive exacta obedientia, ad quam se teneri probè intelligebant, & secundum quam Deum suum ex toto corde suo, ex tota anima sua, & ex totis viribus suis diligere, & proximum sicut seipsos dili-*

B.G. Calixtus de Patris §. 14. 20.

Deuter. V. 5.
Luc. X. 28.

A

gere

gere debebant. Hoc enim mandatum esse mandatum ad vitam, non ignorabant, atque eandem promissionem legi additam fuisse Servator Legis peritum, quid faciendo vitam eternam esset possessurus? percentantem edocuit, inquit: *Fac hoc, & viues: Qui enim homo fecerit ea, quæ lex requirit, viues per ea.* Neque verò solum Protoplasti legem illam spiritualem op'das & secundum omnem suam latitudinem cum obligatione ad illam implendam probè habebant cognitam, sed & per imaginis divinæ gratiam vires legi huic exactè servandæ per omnia pares nacti, legem facere h. e. secundum omnia exactè implere valebant. Ex quo verò homo in peccatum lapsus inq, suas perversitates declinans à Deo aversus fuit factus, non faciem, sed cervicem ei obvertens, non solum supernaturales illa dotes, quas imago divina complectebatur, sunt amotæ, sed & malorum & miseriarum, imò ipsius mortis necessitas ita eidem incubuit, ut non solum mortis gratiæ, quæ prima est, prima resurrectioni opposita, verum etiam mortis naturæ, imò & mortis secundæ, quæ est stagnum ignis, stagnum ardens sulphure & igne, reatum incurreret, juxta comminationem divinam: *Quòcumque die comederis ex illa arbore, adeoque legem violaveris, morte morieris. Ous comminatio quicquid mortis est usque ad novissimam, qua secunda dicitur, complexa est.* Atque ita mors facta est in terra vis æqualis, uniusque delictò multi (omnes) mortui sunt, & per unam offensam reatus venit in omnes homines ad condemnationem. Quà in miseria cum homo sibi consulere, aut viam ex eadem elabendi invenire haud posset, Deus, qui dives est in misericordia, pro multiplici suâ charitate, quâ noscitur in peccatis mortui, ejusque inimici essemus, dilexit, omnes concludens in arcibus Dei, ut omnium misereretur, & promisso ex fide credentibus daretur. Quò sanè pacto quum afflictionis plena viderentur omnia, solus Deus cogitavit cogitationes pacis, ut scitè Bernhardus inquit, mittens Filium suum unigenitum in carnem, ut ille esset mediator Dei & hominum, seque ipsum daret à nostris pro omnibus, isque unus pro omnibus moreretur, legi factus obnoxius, ut eos, qui legi cum ratione debiti eam implendi, tum ratione maledictionis obnoxii erant, redimeret, & illi adoptionem acciperent. Sic ergò Deus suam erga nos commendat charitatem, quòd cum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis

nobis mortuus sit, ut justificati ejus sanguine servemur nunc multo magis
 per eum ab ira. Nam si cum inimici essemus, reconciliati fuimus Deo per
 mortem Filii ejus, multo magis reconciliati servabimur per vitam ipsius.
 Ex quo igitur lex impotens facta est ad nos servandos, infirmata in
 carne, in qua non amplius habitat bonum, exacta illa & rigida legis
 impletio ab hominibus amota, atque Filii Dei, Mediatoris
 nostri, humeris imposita fuit, qui verè languores nostros pertulit, do-
 lores nostros bajulavit, vulneratus est propter prævaricationes nostras, at-
 ritus propter iniquitates nostras: castigatio pacis nostræ super eum, &
 livore ejus sanati sumus. Tridivus est unigenitus Dei Filius propter
 peccata nostra, sive peccatorum nostrorum meritò: peccata nostra
 pertulit in corpore suo super lignum & vibicibus ejus sanati sumus; ut ita
 Christus nos redemerit à legis maledictione factus pro nobis male-
 dictum, ut in eo benedictio extaret in genibus & promissum illum Spiri-
 tum Sanctum per fidem acciperemus. Nostrum itaque est, in Filium
 Dei, qui opera Diaboli dissolvit, eumque, qui mortis habebat imperium,
 Diabolum, abolevit, credere, ac per illam fidem merita ac justitiam
 Redemptoris nostri ad nos quasi pertrahere. Sic ergò cum ex ope-
 ribus legis non justificetur ulla caro, justitia Dei venit per fidem JESU Christi
 (in Jesum Christum) in omnes, & super omnes, qui credunt: ac colligi-
 mus, fide justificari hominem sine operibus legis. Quicumque igitur in
 Christum crediderint, illis Deus fidem vult imputare ad justitiam, &
 fidem fidei, salutem animarum, ex immensa bonitate porrò dare.
 Hac enim est illa promissio, quam ipse pollicitus est nobis, vita eterna. Non
 itaque est in alio quoquam salus: nec aliud nomen est sub cælo, quod da-
 tum sit inter homines, per quod oporteat nos servari, quam per nomen
 Jesu Christi, in quem qui crediderint, habituri sunt vitam æternam
 per nomen ejus. Immotà certè & constans Dei Patris est voluntas,
 ut omnis, qui videt Filium, à Patre in hunc mundum missum, & cre-
 dit in eum, habiturus sit vitam æternam. Qui itaque in unigenitum
 Dei Filium, qui simul Filius hominis est, credit, non est periturus
 aut condemnandus, sed vitam æternam habiturus: sicuti qui non cre-
 dit, jam condemnatus est, quia non credit in nomen unigeniti Dei Filii.
 Quandoquidem autem vera & salvifica fides æquè minùs est abs-
 que bonis operibus, quam bona arbor est absque bono fructu,
 nostrum

Rom. IX. 3.

Rom. VII.

18.

Esā. LIII.

4. 5.

I. Petr. II. 24.

Gal. III. 13.

14.

I. Joh. III. 8.

Hebr. II. 14.

Rom. III. 20.

22. 28.

Rom. IV. 13.

I. Petr. I. 9.

I. Joh. II. 25.

Actor. IV.

12.

Joh. XX. 31.

Joh. VI. 4.

Joh. III. 15.

16. 18.

Jacob. II. 18. nostrum porro est, fidem nostram bonis operibus aliis ostendere, atque
 id agere, ut luceat lux nostra coram hominibus, ut videant bona no-
 stram opera, Patremq; nostrum, qui in caelo est, glorificent, utpote qui
 in Christo Jesu creati sumus ad bona opera, ut in iis, ceu via regni, am-
 bulemus: cum sine sanctimonia nemo visurus sit Dominum, qui que
 secundum carnem vixerint, moriantur, qui vero Spiritu actiones cor-
 poris mortificaverint, vivant. Quamvis igitur in renatis caro semper
 concupiscat adversus Spiritum, ut non, quacunque volunt, eadem faci-
 ant, sufficit tamen, si habentes peccatum saltem non faciant peccatum,
 neque sinant illud regnare in mortali suo corpore, ut obediant peccato in cir-
 ciditatibus suis. Sic enim nulla est condemnatio, nulla maledictio
 in iis, qui per fidem in Christo Jesu sunt, qui non ambulant secundum
 carnem, h. e. data opera non peccant. Quae enim peccata sunt
 infirmitatis & involuntaria ex inadvertentia intellectus ac citra,
 imò contra voluntatis consensum atque probationem à cre-
 dentibus & renatis commissa, ea gratiae divinae & meriti Chri-
 sti abundantia Deus finit esse tecta, nec propter illa fideles gra-
 tiae statu vult exturbare. Ut adeo homini ad aeternam salutem
 contendenti duo incumbant: in Christum credere, atque insu-
 per hoc agere, ut fides per charitatem suam operetur. Quae duo aeter-
 nam salutem consequendi media, licet disparis sint ordinis, eo-
 rumque unum sese habeat tanquam medium causans, in specie
 ut causa impulsiva, licet minus principalis, alterum vero tantum
 ut medium ordinis citra causalitatem, Christiana Religio com-
 plectitur, atque alterum eorum Theologia Fidei, alterum vero Moralis
 Theologia considerationi suae subjicit. Ad quas Christianae Religio-
 nis partes ipse Sanctissimus Servator homines sua exhortatione
 duxit, volens, ut poenitentiam agant, & Evangelio credant; fides au-
 tem requirit, ut fructus poenitentiae dignosferant. Nec minus Apo-
 stolus huc respicit, volens, ut qui bonam militiam est militaverunt,
 non solum fidem retineant, sed & bonam conscientiam conservet, quae
 expulsam nonnulli fidei naufragium fecerunt. Etrursus fidem cum cha-
 ritate, quae est in Christo Jesu, conjungit. Pariter S. Johannes non
 solum exigit, ut credamus in nomen Filii Dei, Jesu Christi, verum eti-
 am ut diligamus alii alios, sicut Dominus mandavit nobis. Ut adeo bono-
 rum

rum operum studium cum bona conscientia fidem sequatur, imo eandem comitetur. Quæ & Patrum primitivæ Ecclesiæ constans fuit sententia. Benè namque Ignatius dixit: *Totum & præcipuum est Fides, & Charitas, quibus nihil est præpositum*; sive, ut est in interpolata versione: *Totum & præcipuum est Fides in Deum, & spes in Christum, & fruitio eorum, quæ expectamus, bonorum, Charitas in Deum & proximum.* S. Cyprianus: *Credere se in Christum quomodo quis dicit, qui non facit, quod Christus facere præcepit? aut unde perveniet ad premium fidei, qui fidem non vult servare mandati?* Clemens Alexandrinus: *Quando audiverimus in Evangelio ex ore Christi: Fides tua servavit te; non simpliciter quomodocunque credentes servatum iri, ipsam dicere accipimus, nisi quoque opera fidem fuerint secuta, eamque comitentur.* Cyrillus Hierosolymitanus: *Religio duobus constat: dogmatam piorum notitiâ, & bonis operibus: ita ut neque dogmata sine operibus Deo grata sint, neque opera, quæ absque piis dogmatibus fiunt, Deo accepta habeant.* Gregorius Nyssenus: *Fides suam requirit sororem, nempe quæ est ex charitate, vitæ institutionem.* Gregorius Nazianzenus: *Super dogmatum fidei fundamento bona opera exstrue, quandoquidem fides sine operibus mortua est, quemadmodum & opera, si fides absit.* Hieronymus, sive, si mavis, Paulinus Nolanus citatis Christi verbis: *Fides sua te servavit*; subjicit: *Quòd manifestè id ostenditur, nos non solâ Dei confessione tanti præmii magnitudinem, vitam æternam, promereri sive adipisci, nisi fidei & justitiæ opera conjuncta sint.* — Et quomodo ex animo & verè, adeoque ex fide dicimus: *Domine, Domine; si ejus, quem Dominum confitemur, præcepta contempnimus?* Augustinus, Hipponensium Præsul: *Homines non intelligentes, quod ait Apostolus Rom. III. 28. Arbitramur justificari hominem, per fidem sine operibus legis; putaverunt, eum dicere, sufficere homini fidem, etiamsi malè vivat, & bona opera non habeat, quod absit, ut sentiret vas electionis.* Et rursus: *Cum dicit Apostolus, arbitrari se, justificari hominem per fidem sine operibus legis, non hoc agit, ut perceptâ & professâ fide opera justitiæ contemnatur, sed ut sciat quique, se per fidem posse justificari, etiamsi legis opera non præcesserint; sequuntur enim justificatum, non præcedunt justificandum.* Fides ergo sine operibus nihil prodest. Id quod etiam

Epist. ad
Smymenc.

libr. de U-
nit. Eccles.

libr. VI.
Srom.med.

Catech. IV.

Illuminat.

Orat. de di-
lat. Baptis.

Orat. in

Baptis.

Epist. ad

Celantiam.

libr. de
Grat. & lib.

arbitr. cap.
VII.

libr. de Fid.
& Oper.

cap. XIV.

Epistolis Petri, Johannis, Jacobi, Judæ vehementer adstrui ait, addens: non quamlibet fidem, quâ in Deum creditur, sed eam salubrem planèque Evangelicam definiuit Apostolus, cujus opera ex dilectione procedunt. Dicit enim Gal. V. 6. *Fides, quæ per dilectionem operatur.* Unde Apostolus illam fidem, quæ operibus bonis caret, & sufficere ad salutem quibusdam videtur, nihil prodesse affirmat. Mox iterum ait: *Nemo de fide, quæ sine operibus mortua est, sibi promittat æternam vitam.* Et alibi: *Piæ fides sine spe & charitate esse non vult.* S. Chrysostomus: *Num. quid satis est ad vitam æternam consequendam, nudè in Filium credere? Minimè. Non enim omnis, inquit Christus, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum celorum. -- Nam licet quis Patrem & Filium & Spiritum Sanctum rectè crediderit, vitam autem rectè non instituat, nihil ei prodest fides ad salutem.* Theophylactus, Bulgarorum Episcopus: *Christianismus non solum recta dogmata, sed & honestam vitam requirit.* S. quoque Bernhardus, Claraualensis Abbas: *Mors fidei est separatio charitatis. Credis in Christum, fac Christi opera, ut vivat fides tua. Fidem tuam dilectio animet, probet actio. Nox itaque incurvet terrenum opus, quem fides celestium erigit. Qui te dicit in Christo manere, debes, sicut ipse ambulavit, & tu ambulare. Quod si propriam gloriam queris, florenti invides, absenti detrahis, reponis ladenti te, hoc Christus non fecit. Consuperis, te nosse Deum, factis autem negas? Non rectè planè, sed impie linguam Christo, animam dedisti Diabolo. -- Vides, quòd non faciat hominem rectum fides etiam recta, quæ non operatur ex dilectione.* Benè proinde Apologia Augustanæ Confessionis verba Apostoli I. Tim. I. 5. 18. 19. respiciens inquit: *Paulus eam summam tradidit vitæ Christianæ, (officiorum hominis Christiani,) complectitur fidem & dilectionem. Finis mandati est charitas ex puro corde, & conscientia bona & fide non simulata.* Nec minùs B. Lutherus: *Totam vitam Christianam Paulus hõc locò (Gal. V.) pingit: Scilicet esse Fidem erga Deum intus, & Charitatem erga proximum foris; ut sic homo sit absolute Christianus intus coram Deo per fidem, qui operibus nostris non indiget: foris coram hominibus, quibus fides nihil prodest, sed opera sive charitas. Ut ut verò hac ita sese habeant, Sociniani tamen*

Epist. XV.
Epist.
CCXXII.
Homil.
XXX. in Joh.

Enarr. in
cap. III.
Johann.

Serm. in
XXIV. in
Cantic.

p. 108.

Comm. in
Epist. ad Gal.
lat. f. 367. a.

men Christianæ Religionis summam aliter constituunt, eam-
 que *Præceptis & Promissis* comprehendunt, ceu in ipsorum Ca-
 techesi Racoviensi videre est. Postquam enim hæc Christianam
 Religionem dixerat esse *viam divinitus patefactam* (à Deo per Je-
 sum Christum monstratam) vitam æternam consequendi, sive, ra-
 tionem servandi Deo per Christum traditam, addit: Religionem Chri-
 stianam constare ex *PRÆCEPTIS & PROMISSIS*, quorum illa vi-
 ta sanctimoniam non qualemcunque, sed perfectam, hæc verò sum-
 mum atque perfectissimum bonum comprehendant, quæ tamen promissa
 ab exacta vitæ sanctimonia bonorumque operum exercitio,
 flagitiorum autem fuga sint suspensa. Quò pactò & Socini-
 anorum sententiam exponit Jonas Schlichtingius de Artic. fun-
 damental. inquires: *Hoc solum ad fidem in Christum pertinet, eamque*
 constituit, ut cum promissionibus Christi credamus, easque ab ipso
 expectemus, tum præceptis illius, promissionum istarum spe ac desiderio
 inflammari, parcamus. Et Autor incertus apud Danielem Bre-
 nium brev. Demonstrat. Relig. Christ. ver. num. 3. *Partes Reli-*
gionis Christiana sunt PROMISSA & PRÆCEPTA. Quæ ipsius
 Socini doctrinis prorsus sunt conformia, utpote qui non solum
 Religionis Christianæ capita *Promissis & Præceptis* metitur, verum
 etiam contendit, hominem per mandatorum Dei observantiam
 salutem æternam adipisci, ita quidem, ut de iis, quæ ad Christi
 naturam sive essentiam pertinent, vix quicquam sit, quod cognitu vel
 creditu eidem sit necessarium; uti rem Ostorodus Instit. cap. III. p. 24.
 eloquitur. Vid. ipse Socinus Instit. Relig. Christ. breviss. p. 16. Sicuti
 & ipsa Catechesi Racoviensis de Deo nihil aliud cognitu ac credi-
 tu necessarium esse perhibet, quàm nosse, quod Deus sit, quod sit
 tantum unus, quod æternus, quod perfecte justus, perfecte sapiens, &
 perfecte bonus. Sed audiamus Socinum ipsum ita scribentem: *U-*
quis verum amplectatur Christum, non opus est aliare, quàm ut PRÆ-
CEPTA atque PROMISSIONES recte cognita habeat, imò nec PRO-
MISSA adeò exquisitè pervestigata habere necesse est, modo summam
eorum vitam æternam esse constet, dummodo PRÆCEPTA recte intel-
ligantur. Et libri. de Scriptur. Sac. autoritate cap. II. *Ista tot*
sumq; diversa sententia nihil impediunt, quò minus de summa qua-

p. 7.
p. 10. 11.

p. 59.

p. 24.

p. 25. (24)

Epist. II. ad
Dudithiam
p. 3.

p. 12. 19.

B

dare

Elench. Controv. p. 152. Instit. cap. II. p. 24.

Epist. III. ad Dudich. p. 42. Conf. Smalzius contr. Franz. p. 302. Phil. à Limborch Theol. Christ. libt. II. cap. I. §. 1. 2.

dam constare posse ejus religionis, qua summa sine dubio id sit, in quo omnes, qui eam religionem profitentur, videantur convenire: PRÆCEPTA scilicet sanctissima, qua in ipsa dantur, PROMISSAQUE admirabilia vereq; Deo digna: quibus duabus, tanquam partibus, omnis Religio potissimum constat. Quam de summa Religionis sententiam Sociniani vel ideò amplectuntur, ne ad fidei Christianæ mysteria, cujusmodi sunt mysterium Sacrosanctæ Trinitatis, Divinitas Filii, nec non Divinitas Spiritûs Sancti, Incarnatio Filii Dei, ejusdemque pro peccatis nostris satisfactio, ac similia admittenda adstringantur, ut Spanhemius benè observavit. Hinc & Sociniani ex quo, judice Christophorò Ostorodò, de iis, que ad Christi naturam sive essentiam pertinent, vix quicquam esse, quòd cognitu sit necessarium, judicant, ulterius inde deducunt, neminem propter suas opiniones, utut aliàs sanioribus Christianorum doctrinis adversas interque se dissentientes, esse rejiciendum aut damnandum, modò vitam præceptis divinis conformem agat. Quod & Socinus profitetur, inquit: Nullum mihi est dubium, quin omnes illi, sive Calviniani, sive Lutherani, sive Anabaptista, sive Ariani, qui ad præscriptum se gesserint, (quorum non paucos in singulis sectis fore confidit,) celestis vitæ hereditatem sint habituri. Sociniani pollicem premunt Arminiani sive Remonstrantes, qui cognitionem Dei, & illius cultum Religionis Christianæ partes, non quidem coordinatas, sed seorsim dinatas esse volant, utut utraque hæc pars solò Cognitionis Dei nomine aliquando veniat eòdemque contineatur. Verum enim verò ut de eo non dicamus, Socinianorum sententiam falsò supponere, quòd PER præceptorum Dei observantiam vitam æternam consequamur, cum tamen non per opera, sed per fidem demum justificemur & salvenur, uti ex Rom. III. 20. 22. 28. Gal. II. 16. Ephes. II. 18. Tit. III. 7. constat; id etiam observandum, si hæc Socinianorum sententia, quâ Religionem Christianam in PRÆCEPTA & PROMISSA resolvunt, locum inveniret, fore, ut Religio Christiana præ Religione naturali, prout illa etiam inter gentiles culta fuit, nihil habitura sit peculiare ac præcipuum, quin imò religionem naturalem sufficientem

lib. III de
Siniib. cap.
IX.

lib. X de
Republ.
lib. II. adv.
gent.

libr. V.
cap. LI.
libr. V. de
B. D. cap.
XII.

in Ezech. l. c.

Epist. V. ad
Marcellinum.

Homil. XVI
Conf. Vesp.
siti Hiftor.
Pelag. libr.
III part. III
Th. X. p. 376.
399.

Iterum: *Ut peccatum est, patriam prodere, parentes violare, fana depopulari, que sunt in effectu; sic timere, sic morere, sic in libidine esse peccatum est, etiam sine effectu.* Sapientiores igitur inter gentiles tanti ac tam solliciti præceptorum honestatis fuere custodes, ut & ipsum animum ab inordinatis cupiditatibus vacuum esse voluerint! Qui tamen ad hujusmodi præceptorum virtutis observantiam non extrinsecâ tantum eorum honestate se permoveri sunt passi, sed & immotam fovērunt spem, homines vitæ morumque integritati operam impendentes commodam rerum affluentiam, omnemque vitæ prosperitatem esse consecuturos. Plato sanè ab Arnobio hõc nomine laudatus egregiè dixit: *Virtus inviolabilis & libera. Quam prout honorabit quis, aut negliget, ita plus aut minus ex ea possidebit. Eligentis quidem culpa omnis est, Deus autem extra culpam.* Camillus, uti est apud Livium, præsentē Sênatu dixit: *Invenimi horum deinceps annorum vel secundas res, vel adversas: invenietis, omnia prosperè evenisse sequentibus Deos, adversa spernentibus.* Et Augustinus id agit, ut ostendat, *Deum in augendo Romanorum imperio compositos eorum ad virtutem mores respexisse.* Quò etiam Nabuchodonosoris exemplum pertinet, cui Deus, quòd divinam voluntatem adversus Sor executus fuerit, præmium, quamvis temporale, retribuit. Ezech. XXIX. 18. 19. 20. Unde Hieronymus: *Ex ea, quòd Nabuchodonosor mercedem accipit boni operis, intelligimus, etiam ethnicos, si quid boni fecerint, non absque mercede Dei judicio præteriri.* Conf. Matth. V. 6. ubi dicitur, etiam hypocritas mercedem suam in hac vita recipere. Rursum Hieronymus: *Romani primi Romanicam constituerunt, auxeruntque, virtutibus. -- Deus enim sic ostendit in opulentissimo & præclaro imperio Romanorum, quantum valerent civiles, etiam sine vera religione, virtutes, ut intelligeretur, hæc (religione) additâ fieri homines alterius civitatis, cujus Rex veritas, cujus lex caritas, cujus modus æternitas.* Benè etiam Autor Operis imperfecti in Matthaum: *Si infidelis fecerit opus bonum, hic ei prodest opus ipsius, & hic ei reddit Deus bona pro opere suo.* Ut ut verò hujusmodi promissiones, quibus gentiles tot tamque diversis exemplis excitati animum non parum demulcebant, hanc potiffimum vitam respexerint, in illo autem seculo nihil opus bonum ipsis profuit (nisi forte reliquis iust.

status est, despoliatus oneribus alienis & sibi est relictus. --- Nimirum illo, unde dimissus est: ibi illum aeterna requies manet, & confusus crassusq; pura & liquida visentem. Cato certe, uti est apud Cicero- nem, morti proximus hanc ob causam in magnam laetitiam resolutus fuit, inter alia inquit: O preclarum illum diem, cum in illud animorum concilium eorumq; animorum proficiscar, & cum ex huc turba & colluvione discedam! Sanè Tertullianus, ut Christi- anorum de vita aeterna doctrinam gentilibus tantò efficacius persuadeat, propriam ipsorum de campis Elysiis doctrinam in memoriam ipsis revocat, inquit: Et si Paradisum nominemus locum divinae amenitatis, recipiendis sanctorum spiritibus destinatum, materia quòdam ionca illius Zona à noxia orbis communis segrega- tum, Elysi campi fidem occuparunt. Sicuti & Augustinus Philo- sophorum meminit, qui non propter temporalem hanc vitam, sed propter illam, quae post mortem futura est, Deos colendos esse sint ar- bitrati. Sic ergò gentilium Sapientes, quibus anima rationa- lis post hominis mortem intactè perspecta fuit, de pramiis ob virtutis studium non solum in hac vita, sed & vel maxime in altera vita sibi conferendis non desperarunt! Quòd si ergò Re- ligio Christiana tantum praecepta, vitae integritatem & honesta- tem commendantia, & promissa, partim hujus vitae bona, partim praeamia in futura ac caelesti vita offerentia complecteretur, om- ninò non solum naturalis religio, quam Gentiles non pro- pitius seposuerunt, ad aeternam salutem foret sufficiens, verum etiam eadem religione Patrum Veteris Testamenti multis mo- dis, juxta Socini hypothesen, foret perfectior. Siquidem juxta Socinum nihil unquam promissit Moses, praeter hujus vitae bona, eam- q; felicitatem, quae ex iis potissimum, quae extra nos sunt, in hac vita contingere potest. Cui accedit Johannes Volkelius, contendens, promissionem vitae sempiternae in prisco illo fœdere factam minime fu- isse, imò Mosén de industria datæque operæ antiqui illius fœderis promi- sa enumerantem nullam vitae sempiternae mentionem facere. Et rursus: Moses certe non nisi ea populo Judaico pollicebatur, quae terrenorum ho- norum affluentia, mobiliq; & fluxa felicitate continebantur. Qui- bus consentientia H. Grotius habet, dicens: *Mosén in Religionis Juda-*

Dial. cap. ult. inquit

Apologet. cap. ult.

libr. VI. de C. D. cap. I. Vid. Pfan- ner. Theol. gentil. cap. XXI. §. 19.

libr. ad verf. Semi- judaiz. p. 51

libr. III. de Ver. Rel. cap. XI. libr. V. cap. V. libr. II. de Ver. Rel. Christ. p. 91.

*Judaica institutione, si diversa legis pacta respiciamus, nihil promississe se-
 pra hujus vita bona, terram uberem, penu copiosam, victoriam de hostibus,
 longam & valentem senectam, posteros cum bona spe superstitis.* Quæ
 ipsa licet falsa sint, uti post alios B. D. Joachimus Hildebrandus
 ostendit, cum sub involuero & umbra terrestrium beneficiorum
 celestia quoque bona sint occultata, & pactum Evangelicum per
 pactum Mosaicum non excludatur, ad hoc tamen sufficiunt, ut
 Socinianis ostendatur, ex suis hypothesebus, præsertim ex hac,
 quâ perhibent, Religionis Christianæ summam ad *Præcepta &
 Promissa* esse revocandam, hoc absurdum sequi: non solum genti-
 lium religionem naturalem perfectiorem fuisse religione Patrum
 in Veteri Testamento, verum etiam Christianam religionem
 præ naturali gentiliū religione nihil habere præcipui, neque
 eadē esse præstantionem & perfectiorem. Quæ ipsa cum
 ex se sint absurda ac nullâ ratione admittenda, non alius con-
 ditionis potest esse Socinianorum hypothesis, unde hujusmodi
ἀπορία καὶ ἀνομοία dimanarunt. Atque sic facillè apparebit, ultra
Præcepta, nec non ultra *Promissa* opus esse mediò quòdam super-
 naturali, quò muniti ad salutem æternam enitamur. Hoc verò
 ipsum ex parte hominis unicum est, nempe Fides in Christum,
 gratiam Dei ac meritò Sanctissimi Servatoris apprehendens si-
 bi que applicans. Non itaque sufficit, *unitatem, æternitatem, ju-
 stitiam, sapientiam, potentiam, Dei* agnovisse, sed requiritur in-
 super, ut fide immotâ credamus Patrem, & Filium, & Spiritum
 Sanctum (tres illas realiter distinctas personas,) esse unum illum
 verum Deum; & Filium Dei unigenitum in plenitudine tempo-
 ris *hominem esse factum*, adeoque non solum hominem, sed
 & verum, summum, in quæ secula benedictum Deum esse, qui
 in assumpta carne humana legem pro nobis, adeoque non solum
 commodo nostro, sed & locò nostrò impleverit, peccata nos-
 prementia in se suscepit eaque luerit, atque passione ac morte
 sua infiniti pretii pro nobis satisfecerit, quin imò sedatâ hęc pa-
 ssiō irâ divinâ aditum ad vitæ æternæ gaudia paraverit, atque
 sic salutis æternæ spem, per peccatum amisam, nobis recupe-
 rave-

De mor
 Quæ lib. de Vitæ
 arefin. ex
 Pentateu
 cho & pactis
 Mosaicis c-
 vieta.

IVI
 Co. J. A.

IVI

S. M. J.

J. J. S.

J. J. S.

J. J. S.

J. J. S.

J. J. S.

Rom. III. 26. 28. IX.
 30. Gal. II. 26. III. 2.
 Joh. XVII. 3.
 Rom. X. 9.
 10.

raverit. Quæ sanè fides non ex præceptis legis, sed ex Evan-
 gelio & promissionibus de gratuita peccatorum remissione ac sa-
 lute per Christum parta hauritur. Hinc & ipse Servator dixit:
Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem mi-
ssisti, Jesum Christum. Nec minùs Apostolus: *Si confitearis ore tuò*
Dominum Jesum, & in corde tuo credideris, quod Deus illum (Jesum)
ex mortuis suscitaverit, salvus eris. Corde enim creditur ad justitiam,
ore autem fit confessio ad salutem. Sicuti & Paulus ac Silas *de populo*
 Philippensi sciscitanti, quid à se fieri oporteret, ut salutem æter-
 nam consequatur; respondent: *Crede in Dominum Jesum, & sal-*
 tus eris tu, & domus tua. Pariter & Apostolus testatur, placuisse
 Deo salvos facere credentes. Quemadmodum verò Deus salutis æ-
 ternæ consecutionem ab hominum fide suspendit, ac promissit,
 quicumque crediderit, eum *salvum fore*; ita à salutis æternæ parti-
 cipatione eos vult remotos, atque ad eò æternæ damnationi in-
 volutos, quicumque salvificâ hæc fide fuerint destituti; ita, ut fir-
 ma maneat regula: *Quicumque non crediderit, condemnabitur.* Item:
Qui non credit in Filium, jam condemnatus est, quia non credit in nomen
 unigeniti Filii Dei. Sanè homines pereunt propterea, quòd amore
 veritatis non receperunt, ut salvi fierent. --- Ut damnentur omnes, qui
 non crediderunt veritati, sed sibi placuerunt in injuria. Et Dominus
 Jesus instiget ultionem eis, qui Deum nesciunt, neque auscultant Evan-
 gelio Domini nostri Jesu Christi. *Qui credit in Filium Dei, habet tes-*
timonium in se ipso. Qui habet Filium, habet vitam: qui non habet Filium
Dei, vitam non habet. Estque procul dubio illa eminentia notitia Jesu
 Christi, propter quam omnibus aliis dignitatibus se ipsum multavit Pau-
 lus & spoliavit, eaque habuit in oculo, ut Christum lucrificeret. Quæ
 sanè res ad eò manifesta est, ut ipsorum quoq; Socinianorum oculo
 perstrinxerit. Præterquam enim quòd Symbolum Apostolicum ut
 stammam religionis Christianæ amplectantur, illudq; pro fidei Chris-
 tianæ tessera habeant, uti vel saltem ex Jonæ Schlichtingii Vindicis
 Christianæ confessionis apparet, quòd tamen magis Credenda
 atque ad salutarem noticiam spectantia, quàm vel præcepta, vel
 promissa complectitur; licet Sociniani Symbolum illud non in
 omnibus eò sensu accipiant, quò fieri aliàs debebat, & quò ab
 Ec-

Ecclesia Catholica illud fuit intellectum, vel ipsa quoque Cate-
chesis Racoviensis coacta est fateri, *viam Religionis Christianae esse* p. 24. (22.)
cognitionem Dei & Christi; id quod etiam verbis Servatoris Joh.
XVII. 3. probat. Quin & Socinius ipse in variis Tractatibus ad
Religionem Christianam pertinentibus saterur: *Ad plenam &*
solidam Christianae religionis cognitionem plurimum conferre, si recte in-
telligatur, quid de Jesu Christi natura seu essentia sentiendum sit; plus
vero si probe cognoscatur, quid statuendum de ejus officio: quandoquidem
in eo Christi cognitio potissimum consistit, sine qua vitam aeternam conse-
qui non possumus. Sic ergo vel ipsi Sociniani agnoscere coguntur,
Christianam religionem potissimum *Fide in Christum* niti. In eo
tamē iterum falluntur, quod fidem justificantem non per modum
relationis in ordine ad objecta sua considerent, sed eandem potius
ut actum aliquem lege injunctum spectent. Ita namque ipse So-
cinus: *Fides, ob quam justificamur, id est, à peccatorum nostrorum re-*
atu absolvimur, nihil aliud est, quam sub sua consequenda vita aeterna
Christi mandatis obtemperare. Et hoc intelligi existimamus, quando-
cunque salus in sacris literis iis promittitur, qui credunt, Jesum esse Chri-
stum. Quin imò addit: *Fides obedientiam preceptorum Dei, non qui-*
dem ut effectum suum, sed ut suam substantiam & formam continet at-
que complectitur. Quibus gemina apud Socini socios passim oc-
currunt. Quin & ipsa Catechesis Racoviensis *Fidem* non so-
lùm fiduciam in Deum & Christum esse dicit, sed eandem
ait esse obedientiam tam iis, qua Deus in Lege per Moysen praecepit, &
per Christum abrogata non sunt, tum iis omnibus, qua Christus legi ad-
didit, prestandam. Et statim addit, *obedientiam sub Fide compre-*
hendi. Verùm enim verò hęc pactò Sociniani non solum Fide
& pietatis opera monstrosè in unam quasi massam compingunt,
verùm etiam quæ *fructus fidei* sunt, ipsius Fidei formam & essentiam faciunt; sive id, quod Fide est posterius, eam-
que consequitur, eadem naturâ prius esse volunt. Sanè, quamvis
Fides ab hominibus ad aeternam salutem contendentibus exigatur,
ea tamen in doctrina de justificatione hominis peccatoris coram
Deo non spectatur sub ratione sanctitatis ad voluntatem pertinentis
atque in averfione à malo & conversione ad

de Offic.
Christ.
th. 41. 42.

Nott. ad
Dial. de
Justific.
p. 14.

p. 246. 247.
(p. 289. 290.)

C

bo

bonum consistentis, sed potius secundum modum relationis ad
objecta sua, gratiam videlicet Dei & meritum Christi, ad noti-
tiam & assensum salutarem in intellectu per Spiritus Sancti gra-
tiam ita accendendum, ut intellectus rebus istis, ad quarum noti-
tiam sibi relictus luminis naturæ ductu penetrare, atque adeo se-
cundum vires naturales iisdem assentiri non poterat, firmum
præbeat assensum, nec de iis dubitet, quin potius de iis tam cer-
tus sit, quam qui est certissimus, voluntas etiam Spiritus Sancti
per verbum operantis intellectumque illuminantis gratiæ lo-
cum relinquens nec eidem obicem ponens cum intellectu as-
sensum imperet, tum ipsa in svari fiducia ex assensu specialissi-
mo orta acquiescat. Quod ipsum in Scriptura Sacra est credere
contra spem: in captivitatē redigere omnem cogitationem ad obediendum
Christo: firmā fide apprehendere res speratas & non apparentes. Quod
facto demum bona opera tanquam fructus fidei, & fructus Spiritus
Sancti fidem sequuntur. Ex quibus omnibus patet, à Socinianis
non solum eam Fidei rationem non haberi, quam habere oportebat,
sed & Præcepta ac Promissa Religionis Christianæ summam
non absolvere, sed potius quæ ad hominis Christiani officia, ipsi
ad salutis æternæ consecutionem necessaria, adeoque ea, quæ ad
Religionem Christianam pertinent, multo rectius ad *Credenda*
& *Agenda* revocari, quorum illa *Theologia Fidei* suæ considerationi
subjicit, hæc vero *Theologia Moralis* ad peritiam firmandam &
acuendam expendit. Sicuti verò *Fides debet bonos fructus parere,*
atque ita *bona opera facere oportet,* ita quidem, ut *à fide dilectionem Dei*
& proximi avellere sit impossibile, imò æquè impossibile sit bona opera à
vera fide separare, quam calor urens & lux ab igne separari non potest,
ita etiam peritiam fidei cum peritiâ de moribus vivendi Chri-
stianò homine dignis, adeoque de officiis homini fidem professo
incumbentibus non inutiliter jungimus, idque agimus, ut
utraq; pars ad scientiam dextrè excolatur. Non igitur de-
fistimus ea, quæ ad fidei peritiam pertinent, Auditoribus nostris
sedulo inculcare, sive Scripturæ Sacræ expositionem respiciant,
sive ad sacrorum dogmatum demonstrationem & confirmati-
onem, sive ad eorundem contra adversarios & ecclesiæ veritatis
ho-

A.C. Art. VI

Apol. A. C.

p. 86. Solid.

D. clar.

T. C. p. 701.

hostes suscipiendam defensionem sint comparata, sicuti nec negli-
gimus ea, quæ ad Christianorum hominum officia ita spectant,
ut *verboſi, divinos, & concordes in hoc seculo vivant, expectantes beatam* Tit. II. 12. 17.
illam spem & illustrem adventuræ gloriæ magni illius Dei ac Servatoris
nostri Jeshu Christi, ex sacris literis hausta Auditoribus nostris sedu-
lò inculcare. Quæ ipsa postquam demonstrata sunt, ut ani-
mis nostrorum tantò tenaciùs inhæreant, non solum repetiti-
ones & examina instituto nostro debent inservire, sed & Dispu-
tationes cum privatim, tum publicè institutæ huc conducunt
quàm plurimum, & quod unâ eademque vice præstari non po-
test, alternis vicibus à nobis agi solet. Quod itaque non sine
multiplici fructu successisse experienciâ edocti sumus, denuò sus-
cipere non supersedebimus, sed quartâ vice *Theologiam Dogma-*
tum Fidei XXVII. publicis Disputationibus hæc astate sumus
repetituri, ac singula ejus capita eruditorum disquisitioni ita
submitteri, ut singulis hebdomadibus si non binas, unam tamen
minimum Disputationem simus habituri. Quod nostrum institu-
tum adjuvabunt tres egregiæ eruditionis ac virtutis cum mode-
stia ac sincera pietate conjunctæ laude conspicui, iisque nomi-
nibus nobis carissimi Juvenes:

TOBIAS DIETERICUS *Münchmeyer* / Hoyâ Lünæ-
burgicus,

DAVID *Scharff* / Lünâ Lünæburgicus,

CHRISTIANUS LUDOVICUS *Scharff* / Wolfen-
büttelensis,

qui sicuti cum in hac illustri JULIA, tum in aliis celeberrimis
Academiis per aliquot annos singulari industriâ egregiam & Phi-
losophiæ & Theologiæ peritiâ sibi acquisiverunt, eandemque
variis iudiciis nobis probârunt, ita & postquam munera Oppo-
nentium ac Respondentium inter se diviserunt, eandem Vobis,
Studioſi optimi, in Theologorum Auditorio ex cathedra lu-
ciferi sunt ostensuri. Quorum laudabilibus conatibus non
solum favere, sed & eosdem imitari, vestri erit officii. Dabitur hoc
Commilitonibus hisce vestris, ut attentâ auscultatione & fre-
quen-

II. Pop.
XIV. §. 15.

quentiâ vestrâ iis ad majora molienda calcar addatis; præsertim cum ex hujusmodi exercitationum genere optimus fructus ad Vos quoque sit dimanaturus. Experimentâ quippe dudum comprobatum est, hujusmodi exercitiorum, si rectè instituantur, generi magnam ad erudiendos discipulorum animos vim inesse. Nam & de vero doctrinæ orthodoxæ sensu interrogandi dabitur occasio; & copia fiet adversariorum argutias in medium prolatas detegendi, quæ obsura sunt, illustrandi, quæ ambigua, evolvendi, nec minus ansâ dabitur monstruosas veritatis adversariorum connexiones retexendi, fucos etiam, quibus Sophistæ malâ suas causas pingere solent, detergendi. Quæ singula quantum ad veritatis inquisitionem afferant momenti, consideranti obsecrum esse non potest; imò fructus ad audientes quoque pertinet, qui si vel dicti Scripturæ Sacræ genuinam interpretationem, dubii solutionem, solidam distinctionem, aut eruditam ad objectiones propositas datam responsionem domû secum asportaverint, tempus sanè non inutiliter collocabunt. Quod ipsum etiam Aristoteles fuit observatum, qui pridem monuit, eò omnino *entendandum esse, ut ex Dialectica exercitatione aut solutionem, aut propositionem, aut objectionem referamus, aut notemus, rectè quispiam interrogarit, an non rectè, sive ipse, sive alius, & quâ ratione utrumq; acciderit.* Quânto igitur plus ad Vos, Studiosi optimi, ex his exercitationibus redundaturum est emolumenti, eò frequentiores, & quidem sedula cum attentione Vos singulis nostris exercitationibus inter futuros confidimus, imò ut hoc sponte vestrâ facere velit, à nobis etiam atque etiam rogamini. Primam Disputationem proximè *suurò Mercurii die* in Julei Majoris Auditorio Theologorum sumus habituri, reliquas verò ex consueto loco ordine indicabimus. Deus O. M. studiis vestris felices largiatur successus, & gratiam Spiritûs Sancti opulenter in vobis sinat habitare! Valet, ac res vestras porro præclare gerite. P. P. in illustri Academia

JULIA d. XV. Maji Annò salutis
reparatæ clo lccc V.

1230

00 A 6466

ULB Halle 3
002 937 239

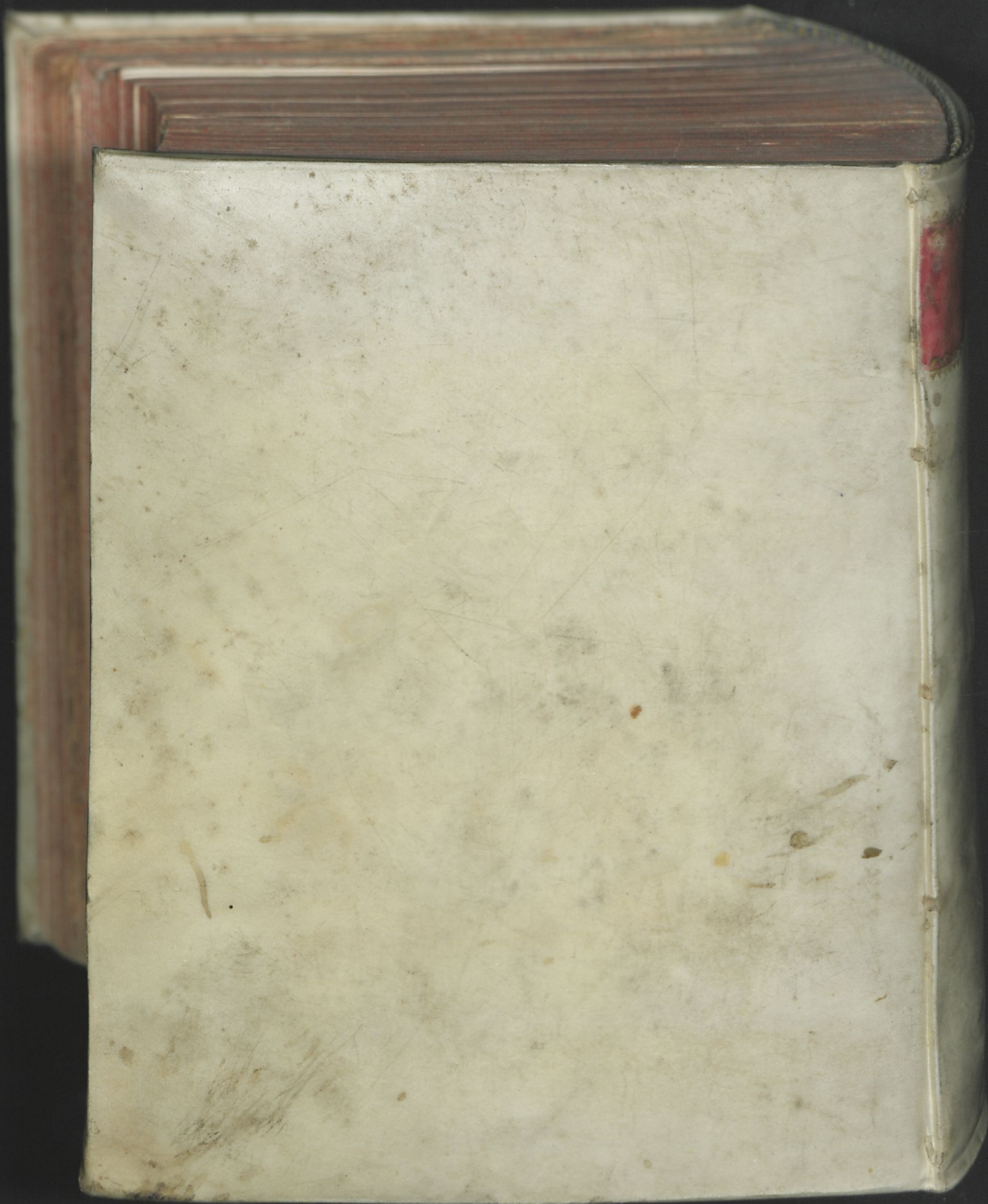
Sb.

VO 17

240 ✓

HL 74

11
JOH. BARTHOLDI NIEMEIERI
SS. THEOL. D. EJUSDEMQUE PROFESSORIS
PUBLICI ET ORDINARIJ,
PROGRAMMA
DE
CHRISTIANÆ RELIGI-
ONIS PARTIBUS
XXVII. DISPUTATIONIBUS
EX
THEOLOGIA FIDEI
QUARTUM INSTITUENDIS
PRÆMISSUM.

HELMSTADT

Typis GEORG-WOLFGANGI HAMMI, Acad. Typogr.
Anno 1805.